

RAW

Tekst **Marjolein Sponselee**

De tentoonstelling EHBO is nog niet eens geopend, maar het hoofd van Joep van Lieshout is alweer drie projecten verder als we hem spreken. Optimistisch en onvermoeibaar bouwt hij verder. Ook als ondernemer.

De mens met al zijn eigenaardigheden is al jaren een onuitputtelijke bron van inspiratie in het werk van Joep van Lieshout. Alle facetten komen daarbij voorbij, de beschaafde en de dierlijke kant, de consumptiedrift, het vernuftig in elkaar stekende menselijk lichaam. Soms komen oplossingen langs - een composttoilet, een autarkische samenleving - soms ontsporen de problemen. De combinatie van maatschappijkritiek met een vleugje humor en anarchisme is kenmerkend voor Van Lieshouts werk en al tijden salonfähig, getuige de aanwezigheid van zijn beelden in alle grote musea en tentoonstellingen. Hoe rauw en expliciet het soms ook is. Soms optimistisch afstevenend op een hoopvolle utopie, dan weer hopeloos afglijdend naar het einde der tijden. Andere tegenstellingen die stevast voorbij komen zijn feilloze techniek en een gevoel van ambachtelijkheid, ingeni-euze grote apparaten en subtiele kleipoppetjes.

ONTSPOORD VELDHOSPITAAL

Een recent voorbeeld is de tentoonstelling EHBO bij Galerie Ron Mandos (november 2021 - januari 2022). Een reeks van poppen en attributen die uit een legerdumpshop lijken te komen, vult de etalage van de galerie. Met bijlen in verschillende soorten en maten, maar erg bruikbaar zijn ze niet. Te zwaar, gebroken, onhandig omkleed met takken en flessen. Boven de deur hangt een witte vlag met een rood kruis. Als dit al een EHBO post is loop je er niet met een gerust hart naar binnen. Eenmaal binnen wordt dat niet beter. Van Lieshout heeft in

Een combinatie van maatschappijkritiek met een dosis humor en anarchisme

drie weken tijd de ruimte van de galerie van vloer tot plafond getransformeerd tot een ontspoord veldhospitaal. Je stapt een andere wereld in. Een wereld van tentdoek die gevuld is met medische scènes en installaties. Een couveuse met een brabbelende babypop. Een ziekenhuisbed met een surrealistische bevalling, geflankeerd door een rode duivel. Een geïmproviseerde tandartsstoel met nog werkende boor. En daarnaast een visioen van waar je getrokken tanden terecht komen: in een mond die op het achterhoofd van een pop prijkt. Een tafereel dat in een werk van Jeroen Bosch niet zou misstaan. Op de werktafel van de tandarts potten vol met tanden en kiezen, tangen en wie weet wat er verder nog staat te gebeuren.

<< Atelier van Lieshout, *Green Madonna*, 2021, glasvezel, hout, 183x62x80cm

< Joep van Lieshout (foto Ben Kleyn)

> Atelier van Lieshout, *'EHBO'*, 2021, zaaloverzicht bij Galerie Ron Mandos (foto Michele Margot)

Orde en chaos. Soms ook gecombineerd in één beeld. Zoals in de uiteengereten *Bas* (naar Sint Sebastiaan), die bijeengehouden wordt door stalen pinnen en gevangen zit in een stevig houten frame. Een frame dat voelt als een gevangenis, maar dat ook houvast biedt en dat als vorm de sculptuur verder definieert. Aan het eind van deze hallucinante koortsdroom staat een ziekenhuisbed met daarop een lichaam waar duidelijk geen redden meer aan is. We kijken tot diep in de borstholte van dit slachtoffer. Een lieflijke verpleegster buigt over hem heen, de rondingen van haar billen hebben wat extra volume gekregen. In een tweede ruimte worden we ontvangen door een schaars geklede soldaat met een kind in de armen. De veldtent is verdwenen, hier heerst meer rust. 'Ik heb alle ruimtes wel een ei-

gen sfeer mee willen geven. Hier gaat het meer over liefde', zegt Van Lieshout. Een liefdevolle piëta in lichtblauw polyester illustreert dat. Al heeft ook de liefde scherpe randjes. De arm van een moeder met kind eindigt in een hamer in plaats van een hand (*Green Madonna*). En aan de hangende torso van *Daniella* bungelt een houten marionet. De laatste ruimte is nog leger. Hier staat een aantal kleinere ijle sculpturen die scènes uit de bijbel weergeven. Van Lieshout: 'Ik dacht: ik ga de bijbel eens lezen. Die verhalen en de iconografie van het christendom zijn sterk verbonden met menselijke emoties en zeer aanwezig in de kunstgeschiedenis.' We herkennen het laatste avondmaal in de geabstraheerde figuurtjes aan een lange tafel; een lichaam dat naar een graf »

gedragen wordt, de drie kruizen op de berg Golgotha. Elke scène omlijst door een frame, maar in tegen stelling tot bij *Bas* voelt het hier niet als een gevangenis maar als een systeem dat bescherming biedt. Schematisch weergegeven, ver weg van de brute beelden in de etalage en het veldhospitaal.

CHAOS EN CONTROLE

Van Lieshout tovert in EHBO, zoals vaker, een eigen wereldje tevoorschijn. Steeds is dat een mix van alle aspecten van het menszijn: emoties, groepsdynamiek, sex, geweld en liefde. Het lichaam als een fabriek, of de mens als poppetje in het grote geheel. De chaos die het leven is en de poging daar orde in te scheppen. Vreemde fantasie en absurde werkelijkheid. In EHBO is het een combinatie van ziekenhuis, oorlog en mogelijke oplossingen. Ook de etalage past daarbij, met verschillende variaties op de fasces, het machtsymbool van (onder andere) de fascisten, maar alle bijlen hebben een mankement, ook dat systeem faalt.

Natuurlijk ligt het voor de hand dit noodhospitaal aan de pandemie te linken, maar zo zwart wit ligt het niet. Van Lieshout: ‘Het is niet echt verbonden met de actualiteit, maar onbewust waarschijnlijk wel een beetje. Dit is meer een vervolg op wat ik hier vlak voor heb gemaakt: *Sacrifice*. Deze *Circle of Friends* – gewonde soldaten om een kampvuurtje – is daar bijvoorbeeld een deel van. *Sacrifice* ging over geweld, over oorlog, zinloos geweld en eigenlijk is het een aanklacht tegen de superveilige wereld waarin we leven, waarin alle risico’s vermeden worden en waar voor ieder probleem een app of iets anders wordt georganiseerd. Dit in tegenstelling tot het pure rauwe idealisme waarbij je samen met twintig andere mannen uit je dorp wekenlang in de modder zat en dan vijf meter van je loopgraaf doorzeefd werd. Daar sluit EHBO op aan.’ Meer oorlog dus dan een pandemie. Maar toch past het daar ook perfect bij. De chaos van de pandemie, het zoeken naar een antwoord. Haastig, met knip en plakwerk dingen uitproberen zoals dat ook in dit enigszins amateuristische veldhos-

< Atelier van Lieshout, *Yogarde*, 2021, glas, metaal, buizen, mannequin, 140x90x45cm

> Atelier van Lieshout, *Operating Table with Devil*, 2021, staal, glasvezel, mannequin, 199x180x160cm

pitaal gebeurt. Iedereen improviseert her en der oplossingen en zoekt naar controle. Maar uiteindelijk: of het echt ergens toe leidt, we weten het niet. Ook deze EHBO post biedt geen antwoorden, het roept vragen op en doet suggesties. Een conclusie volgt niet. Het wilde veldhospitaal is daarin spannender dan het veilige systeem van de laatste ruimte. Maar het blijft zoeken. En.. het maakt nieuwsgierig naar de volgende aflevering in het verhaal. Natuurlijk heeft Van Lieshout daar al een idee over. Zelf is hij al

drie stappen verder. ‘Het ding is een beetje dat ik meer maak dan de musea kunnen laten zien’, zegt hij met een glimlach. Hij is ongekend productief en werkt vanuit een grenzeloze fantasie. Van Lieshout heeft geleerd erop te vertrouwen ook de meeste vreemde invallen uit te voeren, verklaart hij in een interview in de documentaire reeks *Hollandse Meesters*. ‘Wat hierna komt, dat is eigenlijk het vervolg, een nieuw hoofdstuk’ vertelt hij. ‘Hoe ik het ga noemen weet ik nog niet. Ik denk aan *The Voyage*, of de reis zoiets. Waarbij ik me ga »

bezighouden met mobiele dingen, maar ook met ouderdom en dementie.’ Extra aanleiding voor dit thema was de uitnodiging van Adelheid Roosen en Hugo Borst om een bijdrage te leveren aan hun nieuwe tv-serie over het omgaan met de ziekte van Alzheimer, wat zijn ideeën daarbij zijn. ‘En dan kom ik natuurlijk met bijzondere maar ook rare ideeën. Ik wil bijvoorbeeld een enorme couveuse maken voor bejaarden, en voor mezelf. En scootmobiel met extra functies. In hun programma komt dat terug in schetsen en gesprekken.’*

EEN EIGEN UNIVERSUM

Van Lieshout fantaseert niet alleen, hij bouwt ook letterlijk aan een eigen wereld. Zijn atelier aan de Keileweg in het Rotterdamse havengebied, waar hij sinds 1987 is gevestigd, dijde in de loop der jaren flink uit. Behalve een atelier en werkplaats is er een groot buitenterrein en extra expositieruimte die door stichting AVL Mundo wordt gerund en waar afgelopen zomer bijvoorbeeld de expositie ‘Fake Me Hard’ te zien was. Hier ontpopt hij zich tot vastgoedontwikkelaar. Van Lieshout: ‘Ik heb in de afgelopen tien jaar een gebouw gekocht en steeds grond van de buurman en de buurman daarvan. Ik heb me diep in de schulden gestoken daarvoor en het was risicovol omdat het een havengebied is en er alleen maar iets uit kan komen op het moment dat je het groot kunt doen. Dat risico heb ik genomen. Veel mensen geloofden er niet in en haakten af. Maar ik heb volgehouden en een partner gevonden die er wel in gelooft: Nanne de Ru, architect en projectontwikkelaar.’ Samen werken ze aan de realisatie van het project Brutus: een groot woon-werk project waarin cultuur en woningbouw samenkomen. In drie torens in het havengebied moeten 750 woningen komen, waaronder 30-40% sociale huurwoningen met atelier voor kunstenaars, ruimte voor woongroepen e.d. maar ook commerciële huur, een museum, een beeldentuin en zijn eigen atelier. Brutus omvat een toren van 125 meter, eentje van 80 en eentje van 65 meter hoog. Het museum heeft 10.000 vierkante meter en wordt daarmee een van de grootste van Nederland. Van Lieshout: ‘Er komt een groot dakpark met een beeldentuin op een van de torens en er zit een cultureel cluster in, met een aantal grote tentoonstellingsruimtes. Een deel is voor externe kunstenaars en een gedeelte voor mijn eigen werk en voor vrienden die ik uitnodig. En mijn atelier.’ Na een aanloop van twaalf jaar wordt er nu intensief aan het project gewerkt. Het bestemmingsplan voor de locatie moet worden gewijzigd en dat is een langzaam traject. ‘Intussen werken wij onze plannen uit zodat we meteen de bouwvergunning kunnen indienen als het rond is.’

BRUTUS

Daarnaast gaan de lopende zaken gewoon door. Want AVL Mundo draaide al een programma van tentoonstellingen in de gebouwen die Van Lieshout in de loop der jaren heeft verworven. Vanaf 2022 gaan deze activiteiten verder onder de »

naam Brutus. Van Lieshout: ‘We hebben circa 6000 vierkante meter tentoonstellingsruimte. Daarmee zijn we na het HEM de grootste tentoonstellingsruimte van Nederland voor hedendaagse kunst. Brutus gaat steeds meer een eigen koers lopen. In 2022 openen we Brutus met o.a. nieuw werk van L.A. Raeven, Sandra Williams en Alexandra Phillips, allemaal redelijk obsessief werkende vrouwelijke kunstenaars. En we gaan EHBO dan opnieuw opbouwen in de ‘Barbarella’ - een half ondergelopen koelcel in het gebouw, heel donker, zonder daglicht.’ Daarnaast zijn er kleinere projecten met jonge kunstenaars en ook theater en muziek. En komende zomer een

door Erik Kessels samengestelde tentoonstelling. In 2023 staat een samenwerking met Maarten Spruyt op de agenda, die een expositie zal maken op het snijvlak van mode, design en kunst. En dan is er nog het project ‘Optimisme en Petromelancholie’, over de vreugde en het verdriet van aardolie; een vervolg op de tentoonstelling over dit onderwerp die in Kunstmuseum Wolfsburg te zien was. Van Lieshout nam daaraan deel en nodigde de curator uit een nieuwe versie te maken bij Brutus. ‘Een tentoonstelling over de zegeningen en de hel van olie, die die twee kanten belicht en waarschijnlijk ook dingen zal laten zien die meer populair wetenschappelijk zijn.’

<< **Atelier Van Lieshout**,
The Clock Which Will Solve Every Problem in the World,
2021, Kunstraum Dornbirn
(foto Darko Todorovic)

< **Atelier Van Lieshout**,
Schetsimpressie BRUTUS Voedseltuin

> **AVL Mundo Sculpture Park** aan de Keileweg 18, Rotterdam

> **L.A. Raeven**,
What did I do wrong?,
2022, video, courtesy L.A. Raeven / edbprojects

DISCO INFERNO

Van Lieshout: ‘En dan is er ook nog: *Disco Inferno!* Met dat project ben ik al heel lang bezig. Technisch een moeilijk project. Ik heb heel veel ouderwetse dieselmotoren gekocht, die in schepen worden gebruikt en heel langzaam lopen. In India worden die nog nieuw gemaakt. Daar ga ik grote destructiemachines van maken, grote persen en dergelijke. Hele simpele ronkende machines die iets kapot maken. Als je al die machines aanzet heb je een enorm kabaal. En daarnaast maak ik nog een andere machine, de *Pyroliser*. Daarmee kun je van end-of-life-plastic weer dieselolie en benzine maken. Van een kilo plastic maak je bijna een liter benzine. Al die machines lopen dus op de benzine van afvalplastic. Daar komt veel warmte bij vrij en dat wordt allemaal afgetakt en verzameld en in een grote jacuzzi gepompt. ‘Dus zolang er olie en plastic is, is er niets aan de hand en kun je nog lekker in bad.’ Cynisch of onverbeterlijke optimist? Bij Joep van Lieshout gaan destructie en nieuwe mogelijkheden altijd hand in hand. Zijn humor toont zelfs in het donkerste scenario een lichtpuntje. Aan energie en ideeën geen gebrek. <<

Expositie ‘Obsessions’ 10 maart t/m 22 mei, in Brutus, met Atelier Van Lieshout, L.A. Raeven en Alexandra Phillips
www.brutus.nl
www.ateliervanlieshout.com

* EHBO is dit voorjaar te zien bij Brutus, Keileweg 18, Rotterdam
*Thuis op Zuid, tv-serie over dementie vanaf 26 mei op NPO 2

